

Jedinečný výzkum mediální gramotnosti středoškoláků. Její úroveň je nízká.

Většina studentů středních škol má malé povědomí o tom, jak fungují internetové vyhledávače a sociální sítě. Zhruba polovina z nich nerozpozná komerční sdělení od zpravodajského. Tato a další zjištění vyplývají z nového rozsáhlého [výzkumu JSNS \(Jeden svět na školách\)](#), vzdělávacího programu společnosti Člověk v tísni. Závěry kvantitativního šetření jsou reprezentativní pro celou republiku a poukazují také na velmi výrazné rozdíly mezi gymnázii a ostatními typy středních škol.

Výzkum je rozdělen do dvou částí: **Znalosti a dovednosti žáků týkající se médií a Postoje žáků k médiím a jejich roli ve společnosti**. První část obsahuje patnáct testových úloh a několik analýz konkrétních mediálních sdělení. Druhá část výzkumu mapuje postoje žáků – nabízí například odpovědi na otázky: jaká média považují žáci za důvěryhodná, jak vnímají české novináře, jaká je úloha médií v demokracii, jak hodnotí vlastnictví médií politiky nebo zda jsou nepravdivé zprávy problém a měly by být regulovány. Z výzkumu vyplývá, že úroveň mediální gramotnosti středoškoláků je nízká.

„V případě mediálního vzdělávání naprosto selhává stát, jeho relevantní instituce, politici, tedy ti, kdo rozhodují. Nebyla pojmenována jeho důležitost, chybí podmínky pro efektivní zahrnutí do výuky, vyučujícím se nedostává podpory,“ komentuje výsledky průzkumu Karel Strachota, ředitel vzdělávacího programu Jeden svět na školách (JSNS), a dodává: „Pro mnohé se aktivity, které posilují schopnost mladých lidí kriticky posuzovat mediální sdělení a učí je rozlišovat mezi fakty a dezinformacemi, stávají vděčným cílem kritiky. Často se takto projevují právě politici, kteří s fakty zacházejí svérázným způsobem. Zřejmě si uvědomují, že s méně mediálně vzdělanými občany se snadněji manipuluje. Plošné útoky na média, kterých v poslední době přibývá, jsou útoky na demokracii. Stejně tak opomíjení významu mediálního vzdělávání vede k jejímu oslabování.“

Pouze 20 % studentů vyřešilo správně více než 60 % úloh

Rozdíly mezi jednotlivými typy škol jsou výrazné:

- 0-6 bodů v testu dosáhlo 19 % žáků gymnázií, 41 % žáků středních odborných škol a 63 % středních odborných učilišť.
- Více než 9 z maximálních možných 15 bodů (tedy více než 60 %) získalo v testu 36 % gymnazistů, 15 % studentů odborných středních škol a 6 % studentů učilišť.

Úlohy se přitom soustředí na **základní znalosti a analytické dovednosti, které jsou obsaženy v rámcových vzdělávacích programech**.

Míra mediální gramotnosti má výrazný vliv na vnímání role médií v demokratické společnosti

Výsledky výzkumu naznačují, že **míra mediální gramotnosti studentů má výrazný vliv na vnímání role médií v demokratické společnosti**. Žáci s vyšší mírou mediální gramotnosti výrazně častěji **souhlasí s tvrzením, že „Nezávislá média jsou důležitá pro fungující demokracii“** (souhlasí **97 %** žáků z kategorie s nejvyšší mírou mediální gramotnosti a jen **56 %** z řad nejméně mediálně gramotných žáků). Více mediálně gramotní žáci jsou více **kritičtí k vlastnictví médií politiky** (podle **89 %** jsou taková média méně důvěryhodná, v kategorii žáků s nejnižší mediální gramotností si to myslí **62 %** žáků.)

Výběr jednotlivých zjištění:

Žáci mají velmi slabé znalosti o zobrazovaném obsahu na internetu, přitom z něj čerpají většinu zpráv. Správnou možnost u otázky na fungování internetových vyhledávačů uvedlo pouze 15 % studentů (z gymnazistů 21 % ze studentů učilišť jen 10 %). To, že obsah zobrazovaný Facebookem, řídí algoritmy, ví méně než polovina žáků (43 % celkem, z gymnazistů pak 55 % a pouze 23 % učňů). 41 % studentů učilišť neví, že příspěvky na Facebooku s pojmem „Sponzorováno“ jsou placená reklama.

Žákům dělá obtíže kriticky posuzovat konkrétní mediální sdělení. U reálné tiskové zprávy o výsadbě stromů na Zlínsku pouze polovina dotázaných (52 %) rozpoznala komerční charakter sdělení. Při posuzování důvěryhodnosti článků na Facebooku (srovnání dvou článků na stejné téma ze dvou různých webů – etablovaného zpravodajského versus dezinformačního webu) zvolila polovina žáků správnou odpověď, studenti gymnázií si vedli lépe než studenti učilišť (65 % správných odpovědí oproti 41 %).

Žáci si nejsou jisti, která média jsou veřejnoprávní, někteří za ně považují i dezinformační weby. Mnozí označili za veřejnoprávní média i komerční televize, rádia nebo weby. Dezinformační web Parlamentnilisty.cz považuje za veřejnoprávní médium (nebo neví, zda je, či není) 57 % žáků. Zajímavé přitom je, že u otázky zjišťující, zda žáci znají nějaké dezinformační weby, odpovědělo pouze 30 % žáků kladně. Tito žáci za dezinformační označovali nejčastěji právě Parlamentní listy (následoval Aeronet a Sputnik). Zároveň 88 % žáků uvedlo, že se s nepravdivými zprávami na internetu setkávají.

Žáci jsou kritičtí k vlastnictví médií politiky, jednotlivé vlastníky soukromých médií přitom většinou neznají. Podle velké většiny studentů (74 %) jsou média vlastněná politiky méně důvěryhodná. Žáci se však zcela neorientují v tom, kdo soukromá média vlastní. Nejvíce znají Jaromíra Soukupa (správně ho přiřadilo k TV Barrandov 62 % žáků). U ostatních soukromých médií klesl podíl správných odpovědí pod 50 %; web iDNES.cz přiřadilo k zakladateli příslušných svěřeneckých fondů Andreji Babišovi 48 % dotazovaných, web Aktuálně.cz ke Zdeňku Bakalovi 35 % studentů.

Doplňující informace:

Výzkum [Mediální gramotnost středoškoláků a jejich postoje k médiím](#) je zcela jedinečný. Reprezentativní výzkum **obdobného rozsahu** realizovaný v celé ČR, na **všech typech středních škol** a zahrnující i **řešení praktických úloh** u nás **do této doby nebyl realizován**. Znění otázek připravil tým JSNS, část úloh byla pilotně testována. Dotazník byl následně finalizován realizátorem výzkumu společností **MEDIAN**. Dotazování středoškoláků probíhalo v průběhu **května a června 2018**. Výsledky výzkumu vycházejí z dotazníkového šetření **reprezentativního vzorku 1002 respondentů** z gymnázií, středních odborných škol (SOŠ) a středních odborných učilišť (SOU).

Šetření je součástí **mediálně-vzdělávacích aktivit** programu JSNS (Jeden svět na školách) společnosti Člověk v tísni a navazuje na tři předchozí výzkumy:

- *[Výuka mediální výchovy na středních školách](#) – ředitelé (únor 2017)*
- *[Co si myslí o světě dnešní středoškoláci](#) (září 2017)*
- *[Stav výuky mediální výchovy na českých středních školách](#) – vyučující (únor 2018).*

Výsledky tohoto šetření zohlední jeho zadavatel, vzdělávací program JSNS, ve svých dalších aktivitách. Na jeho výstupy také **v budoucnu naváže kvalitativní výzkum** provedený metodou **fokusních skupin**.

Mediální výchova v České republice

Mediální výchova je od roku **2007** ukotvena v **Rámcových vzdělávacích programech**, které jsou pro školy **závazné**. Pro **základní školy** a **gymnázia** je vedena jako **samostatné průřezové téma**, **odborné školy** by měly rozvíjet znalosti a dovednosti, které řadíme do mediální gramotnosti, **v rámci jiných průřezových témat** – např. *Občan v demokratické společnosti* nebo *Informační a komunikační technologie*. Výuka průřezových témat je povinná, **školy** si však **samy** stanovují **formu** a **rozsah** jejich výuky. Jak nicméně dokládají výsledky předchozího šetření JSNS (2017) **na 54 % středních škol** absolvují žáci **za celé studium méně než 10 hodin mediální výchovy**.

„Mediální vzdělávání zaujímá ve školních osnovách pouze velmi malý prostor vzhledem ke své důležitosti. Mladí lidé (a nejen oni) jsou velmi ovlivnitelní, média a sociální sítě mají větší vliv na formování názorů než škola a rodina,“ vysvětluje Jolana Maluchová, vyučující ze SOŠ Šumperk.

V případě zájmu Vám k výzkumu a tématu mediálního vzdělávání rádi poskytnou bližší informace:

Karel Strachota, ředitel vzdělávacího programu JSNS

karel.strachota@jsns.cz

tel. 777 787 930, 226 200 432

Táňa Abrhánová, mediální koordinátorka JSNS

tana.abrahamova@jsns.cz

tel. 734 428 395

